

לא לרמוס את החג עבור ממון

אוכל נפש אינו סותר את צורת המנוחה של החג.

לכן כשמעלה אותם בצורה כזו שנראה שהוא עוסק באוכל נפש - הוא לא גורע מכבוד היו"ט.

אך עדיין, הסבר זה מיישב רק מדוע כלפי אחרים הצורה נראית מכובדת, אבל האדם עצמו הרי יודע את האמת - ומה התועלת שירמה את עצמו?

עונה הגרי"פ ע"פ היסוד שטבעו רבותינו בעלי המוסר שיש חילוק עצום בין ידיעה במח הקרויה "שמיעה" לבין ידיעה המושבת אל הלב הקרויה "ראיה" - אינה דומה שמיעה לראיה!

ולכן גם כשהיה צורך חיוני להתיר איסור זה משום הפסד ממון, עדיין הם הקפידו שלא יראה האדם את עצמו מחלל יו"ט בשביל ממון.

כי הרושם שמותירה פעולה כזו גם כשיש לה היתר, טומן בחובו נזק גדול! לכן דרשו ממנו שיראה לעצמו בינתיים כאילו הוא עומד לשחוט אותה, ואח"כ יוכל להימלך בו.

חז"ל ראו צורך להתיר

טרחא שלא לצורך יו"ט בשביל הפסד ממון, אך לא רצו לרמוס את היום טוב בידיים בשביל בצע כסף.

דתניא אותו ואת בנו שנפלו לבור, ר' אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו, ושוחטו, והשני עושה לו פרנסה במקומו, בשביל שלא ימות.

ר' יהושע אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו, ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את השני, רצה זה שוחט, רצה זה שוחט. [קכ"ד.]

המשנ"ב מביא שדעת הירושלמי - שאחרי שהעלה את שניהם בהערמה, אפילו אינו חייב כלל אף לא לשחוט אחד מהם.

וצריך להבין מה הענין בכל המשחק הזה - שבלעדיו אסור להעלות אותם, וההצגה כאילו עומד לשחוט אותם מתירה להעלות אותם?

הגאון רבי יצחק פנחס גולדווסר שליט"א אומר שניתן לומר שכאשר שרואים שהתורה ציוותה על שביטה

היא רצתה שיהיה ליום הזה צורה מכובדת של יום מנוחה ממלאכה - ולכן כל עיסוק אחר גורע ומפריע לצורה הזו.

ומכיון שהותר ביו"ט צורך אוכל נפש - ממילא עיסוק בצרכי

בעלי חיים מזיקים רק בשליחות הבורא

הנה מסופר בגמרא [נדרים מ"א:] ששמואל ראה צפרדע שהעביר עקרב כדי שישך אדם למוות, אמר שמואל זה מה שכתוב "למשפטך עמדו היום!"

אמנם צריך להבין מדוע אסרו לשתות מים מגולים, הרי אם לא נגזר עליו נזק, לא ינזק?

ההסבר הוא שזה בכלל חובת השתדלות, וכמו בפרנסה שאדם עושה מעט השתדלות והפרנסה באה מהקב"ה כפי שנגזר, כך גם בענייני בריאות - מוטל על האדם לנהוג בזהירות, ולעשות את ההשתדלות הנדרשת, וה' עושה מה שנגזר עליו.

תנא קמיה דרבא בר רב הונא ההורג נחשים ועקרבים בשבת, אין רוח חסידים נוחה הימנו, א"ל ואותן חסידים - אין רוח חכמים נוחה מהם. [קכ"א:]

הרש"י מפרש דאע"פ שעתה אין רודפין אחריו הרי הם מזיקים כשכועסים.

מקשה מרן הגר"י שטינמן זצוק"ל שלפי סברא זו לכאורה נצטרך להרוג כל בעל חי, כי הוא מזיק כשכועס?

אלא שכל בעלי החיים אין להורגם, כיון שהם ברואי הקב"ה ששולחם להיפרע מהאנשים רק כאשר נגזר עליהם, ומשום ספק סכנה עתידית לא נחשב עדיין פקוח נפש.

הילול שבת לצמצום סיכונים

רבי קיבל את ההודעה בדרך לבית המרחץ, ונפלו פניו, ראה אותו ר' שמואל בר נחמן, והרגיע אותו שודאי ה' יושיע אותם.

בכניסה למרחץ ראו שד שמצוי בבית המרחץ, רבי רצה לגרש אותו, אך ר' שמואל בר נחמן הציע לרתום אותו לעזרתם, ואכן השד הבטיח שבמוצ"ש יביא אותם למלך בזמן.

לאחר הבדלה השד נטל אותם, והגיעו ברגעים ספורים לשערי פמיים, ועזר להם להנצל מעלילות המלך.

ולכאורה אם מותר לחלל שבת בכדי לצמצם את הסיכונים, מדוע רבי לא יצא מיד לדרך?

ותירץ הגאון רבי אהרן רוט שליט"א שרבי הבין שכל מטרותיו של המלך להתעולל בהם, ולא ראה שום צד שיעזור לו להגיע אליו.

כמו שאכן אירע שכאשר לבסוף כשהגיעו אל המלך בא אליהם בטענה שאין ראוי לבוא אל המלך מהדרך בלא להתרחץ, ומראש כבר הורה לסגור את כל המרחצאות, חוץ ממרחץ אחד שהוסק לטמפרטורה גבוהה במיוחד עבורם.

והשד צינן עבורם את המרחץ, וכשהגיעו לפני המלך נדהם מהניסים, אך תקף אותם מדוע תלמידיהם ביזו אותו בעבר?

ענה רבי: הם אמנם ביזו את 'יקלוט הרועה', אך תנוו דעתך והם ודאי יקפידו מאוד להזהר בכבודו של 'יקלוט המלך'.

יקלוט שהיה עדיין תחת ההשפעה של התדהמה מהניסים הגלויים שנעשו לרבי, פטר אותו בהזהרה לשא יזלזלו מעתה בשום אדם, שאפילו רועה חזירים יכול להיות מלך.

דרב הונא חזייה להווא גברא דקא קטיל זיבורא א"ל שלימתינהו לכולהו? [קכ"א:]

משמע בגמרא שיש מקרים שאסור לחלל שבת כדי להפחית את הסכנה, הגאון **רבי יצחק זילברשטין** שליט"א דן האם מותר לחלל שבת להזמין תרופה לחולה, כאשר יש הסתברות גבוהה שהוא לא ישרוד עד שהתרופה תגיע?

והביא שחמיו **מרן הגרי"ש אלישיב** זצוק"ל הורה להתיר בעת מתקפת טרור, אפילו שאין סיכוי לחסל את כל המחבלים, לנטרל חלקם, כדי לצמצם את הסכנה.

הטעם הוא מפני שאנו לא פוסקים כרב הונא, אלא כרבא בנו - שמתיר להרוג מזיקים, גם אם לא כולם יהרגו, בכדי לצמצם את הסיכונים.

ועפ"י מותר לחלל שבת להזמין תרופה לחולה, אפילו כאשר יש הסתברות גבוהה שהוא לא ישרוד עד שהתרופה תגיע, כיוון שאנו מגבירים מעט את סכוינו לחיות.

אמנם לפי זה צריך להבין את המעשה שאירע עם ר' יהודה נשיאה [מובא הירושלמי תרומות פ"ח ה"ד] - שסמוך לבית מדרשו היה רועה חזירים שבם 'יקלוט', והתלמידים היו מתגרים בו ומציקים לו.

לימים הוא נהיה מלך!

ורצה לסגור חשבון, ולהתנקם ביהודים, לשם כך ירד ל'פמיים' שהיא די רחוקה מטבריה, ושלח שליח לרבי שיבוא אליו במוצאי שבת הקרוב, והורה לשליח שימסור את ההודעה רק סמוך לכניסת שבת, כדי שלא יוכלו לקיים את ההוראה ויוכל להתעלל בהם.

המדריך המלא להכנסת אורחים מושלמת

ד. לתת להם שהות להתאושש ולנוח מעמל הדרך בטרם יגיש לפניהם את הסעודה. [כמו שאע"ה ביקש מהם להישען ולנוח בצל האילנות].

ה. לשכנע אותם שהאירוח לא מהווה טרחה עבורו. [כמו שאע"ה אמר רק "ואקחה פת לחם וגו' אחר תעברו", ולבסוף הכין סעודה שלמה לכבודם, כדרך הצדיקים שאומרים מעט ועושים הרבה].

ו. להכין הכל בזריזות, להגיש מיד כל דבר שמוכן, לא לעקב את הסעודה עד להשלמת כל התפריט, ולשרת אותם בעצמו. [כמו שמתואר בתורה בהרחבה].

ז. אחרי האכילה ללוות אותם לדרכם.

ח. לשתף את בניו, לחנך ולהרגיל אותם במצווה זאת. [כמו שנאמר על אאע"ה "ויתן אל הנער" ופירש רש"י שזה ישמעאל, וציוה עליו כדי לחנכו במצות].

הדרכות נוספות הביא מהספרים הקדושים:

ט. להציע מיד לאורח כיבוד קל, גם אם בהמשך מצפה לו ארוכה דשנה, אולי הוא כבר רעב מאוד.

י. לקבל את פניו בחיוך, להשרות אווירת שמחה, להסתיר את דאגותיו ולא להפוך את אורחיו לכותל הדמעות, כי עלול להפסיד את כל שכרו, אם יצאו ממנו בתחושה מדוככת.

יא. לתת הרגשה רחבות, ולא להפגין דקדוקי עניות.

יב. לרומם את רוחם במחמאות, ודברי חיזוק.

יג. להפגין רצון טוב לפנק אותם יותר ממה שנתן להם, ולהביע צער על כך שאין באפשרותו לעשות זאת.

אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכניה, דכתיב: ויאמר (ה') אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'. [קכ"ז.]

החפץ חיים זצוק"ל מפנה את תשומת לבנו לכך שהתורה הרחיבה לספר לפרטי פרטים את מצוות הכנסת אורחים שקיים אברהם אבינו, באופן שלא מצוי בכל חלקי התורה, שגם אותם קיים אברהם אבינו.

הסיבה היא כדי להדריך אותנו, ללמוד מאבינו הזקן, איך הצורה הטובה ביותר להתנהג עם האורחים.

בספרו אהבת חסד [ח"ג פ"ב] מעניק לנו הח"ח הדרכה מפורטת שבנויה על הלקחים שניתן להפיק, והרגישויות שיש ללמוד מדרכיו של אאע"ה.

א. לפתח חביבות למצווה זו - לרצות ולצפות, וגם לחפש את ההזדמנות לקבל אורחים לביתו. [כמו שאאע"ה התאמץ מעבר לכוחותיו הדלים ביום השלישי למילתו לשבת בפתח האוהל להמתין לאורחים].

ב. להעניק לאורחים יחס של חיבה וכבוד, בדומה להתייחסות שמתאים להעניק לעשיר נכבד שבא לבקרו. [כמו שאאע"ה רץ לקראת האורחים, ונשתטח לפניהם, ודיבר אליהם דברים רכים, אולי יסכימו שיכניסם לביתו].

ג. לאפשר להם להתארגן מהדרך, בהגיגינה ושאר הצרכים האישיים. [כמו שאאע"ה הביא לאורחים מים לרחיצת רגלים מאבק וטינוף הדרך].

יד. שיפוט להם בעצמו נתח יפה מהפת, ויעמיס להם בצלחת האישית מהכיבוד, כדי שלא יתביישו לקחת [מהזהר].

טו. שלא להביט בפניו כשהוא אוכל.

טז. אם מארח ללינה - יתן להם את המיטות הנוחות ביותר, במיטה נוחה נחים יותר טוב, ולפעמים זה חשוב יותר מהכיבוד.

יז. באופן כללי יחשוב בכל דבר 'מה ההיתי רוצה שיעשו לי אם ההיתי מתארח'.

יח. בסיום האירוח ללוות את האורח, בפרט כשהוא לא יודע את

הדרך, וחז"ל [בסוטה מ"ו:] הפליגו מאד במצוה זו, ואמרו, ששכר לווה - אין לו שעור.

מלבד הסגולה שבדבר - כמו שאמרו [שם] כל המלוה חברו אפילו ד' אמות בעיר, שוב אינו נזוק [אותו היוצא לדרך]; וכל שאינו מלוה, כאלו שופך דמים.

[כדי שהקורא לא יקבל רתיעה, וימנע מלהכניס אורחים, בטענה שאינו יכול לעמוד ברף הגבוה שנדרש ממנו.

צריך לדעת שאין זו טענה אלא אם כן יש מארח אחר שמסוגל לארח טוב ממנו].

צריך לדון לכף זכות גם כשמקבל את הדין באהבה

ת"ר הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות.

ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעה"ב אחד בדרום שלש שנים, ערב יוה"כ אמר לו תן לי שכרי, ואלך ואזון את אשתי ובני, אמר לו אין לי מעות, אמר לו תן לי פירות, אמר לו אין לי, תן לי קרקע, אין לי, תן לי בהמה, אין לי, תן לי כרים וכסתות, אין לי, הפשיל כליו לאחוריו, והלך לביתו בפחי נפש.

לאחר הרגל נטל בעה"ב שכרו בידו, ועמו משוי ג' חמורים - אחד של מאכל, ואחד של משתה, ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו.

אחר שאכלו ושתו, נתן לו שכרו, אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי שכרי, ואמרתי אין לי מעות, במה חשדתי? אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך, ולקחת בהן, ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי אין לי, בהמה במה חשדתי? אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים, בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי קרקע, במה חשדתי? אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים היא, ובשעה

שאמרתי לך אין לי פירות, במה חשדתי? אמרתי שמא אינן מעושרות, ובשעה שאמרתי לך אין לי כרים וכסתות, במה חשדתי? אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים.

א"ל העבודה כך היה! הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חבירי בדרום, התירו לי כל נדרי, ואתה כשם שדנתי לזכות, המקום ידן אותך לזכות. [קכ"ז:]

הגאון רבי עקיבא איגר זצוק"ל בגליון הש"ס מביא שבשאלות דר' אחאי מפורש שהסיפור הזה היה עם רבי עקיבא בן יוסף.

לדון לכף שטות

ת"ר הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות. [קכ"ז:]

מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א מרבה לעורר שכדאי מאד להתרגל שלא להוציא מהפה דברי ביקורת על שום אדם בעולם, ואפילו בלב לדון לכף זכות.

ומוכיח מהגמרא הזו, שמדברת במקרה שהזכות היתה בדבר שלא שכיח ולא מסתבר כלל, ואף על פי כן הוא דן לזכות - לחשוב שיש איזה סיבה רחוקה שמחמתה לא נתנו לו את מה שמגיע לו, ולבסוף התברר שבאמת כך היה, וזו הייתה הסיבה.

הבה נראה מה הוא הרוויח כשדן לכף זכות - שמידה כנגד מידה גם בשמים ידונו אותו לכף זכות, השם יודע מחשבות אדם, ואם עי"כ בשמים דנים אותי לכף זכות, שבכל ההתנהגויות שאני נכשל, ידונו לזכות, שאני שוגג או אנוס ואינני אשם, אי אפשר לתאר כמה רווח והצלחה זוכים על ידי כך!

והאמת שאם אדם מקיים את מה שכתוב "ואהבת לרעך כמוך", זה כבר לא קשה לו, וממילא כל ההתנהגות שלו היא עם סבר פנים יפות, וכף זכות, כי זה כמוך, כמוך ממש!

מן מספר ששמע בילדותו מאמו, שאם לא מוצאים על אדם כף זכות, צריך לדון אותו 'לכף שטות', - שהוא לא בעל הבנה, ואינו בר דעת, ואין מה לכעוס עליו, כי זהו טבעו, כיון שנולד עם אופי כזה.

ומוסיף שמעשה כעין זה אירע עם מרן החזון איש זצ"ל, שהגיע אליו אדם שהייתה לו קפייד גדולה על משהו, הרגיע אותו מרן ואמר לו - מה לך להקפיד עליו? הרי זהו האופי שלו וכך הטבע שלו, הוא אינו מתכוון כנגדך, אלא הוא מתנהג כפי הטבע שלו, ואיך צריך להיפגע ולהקפיד עליו.

ולכאורה יש להבין מדוע הוא טרח לנסות ולדון ולנמק את סירובו של הבעל הבית, ולא הסתפק באמירה כוללת ש'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד', כמו שאמר בזמן שאריה אכל את חמורו, חתול את תרנגולתו, והרוח כיבתה את נרו?

מסביר הגאון רבי יוסף אשר שליט"א שלומדים כאן יסוד גדול בכוחות הנפש!

יכל דעביד רחמנא קל לומר על תקלה ואי נעימות שלא מעורב בה גורם אנושי, ובעיות באו מהרוח מאריה וחתול.

ברגע שיש בתמונה אדם כלשהו שניתן להאשים אותו, אם נפטיר ונאמר 'יכל דעביד רחמנא', ולא נתרץ את מעשיו של האדם ההוא, יישאר בלב איזה רגש שלילי עליו.

גם אם נקבל את הדין באהבה, ונכריז שבזוודאי הכל משמים, אבל עדיין תישאר תרעומת, או לכל הפחות סטיגמה רעה של מגלגלים חוב ע"י חייב...

ממילא במצב כזה מוטל עלינו לדון את המדובר לכף זכות, מלבד העבודה לקבל את הדין באהבה.

ולכן רבי עקיבא בן יוסף היה מוכרח למצוא צד זכות, לנקות את הבעל הבית מכל אשמה, שרק כך יכל להביט עליו ללא שום תרעומת כלל.

חדש!

ניתן להשתתף בהוצאת העלון - ולזכות בזיכוי הרבים לתרומות בבדרים פלוס באמצעות 'נוה אריה' - פנינים מאירים

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות: peninim88@gmail.com הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים